

Rád sv. Bazila Veľkého

Rád sv. Bazila Veľkého je považovaný za najstarší mníšsky rád v katolíckej Cirkvi. Jeho zakladateľom je sv. Bazil Veľký v 4. storočí.

Sv. Bazil sa narodil okolo roku 323 v Kapadóckej Cezárii¹. Po štúdiách v Cezárii², Carihrade³ a Aténach, kde sa preslávil už počas štúdií,⁴ sa pred ním odkrývala veľká budúcnosť filozofa a rétora⁵. Jeho sestra sv. Makrina ho však napomenula⁶, že je povoláný pre vyššie ideály⁷. Počúvol radu svojej sestry, odišiel do Egypta, Sýrie a Palestíny, kde spoznával rôzne spôsoby mníšskeho života⁸. Po návrate vytvoril mníšske spoločenstvo v Ponte nad riekou Iris⁹. V roku 364 bol vysvätený za kňaza a o 6 rokov neskôr sa stal arcibiskupom v Kapadóckej Cezárii.¹⁰ Venoval sa reforme bohoslužieb, starostlivosti o biednych, trpiacich a chorých.¹¹ Ako prvý založil nemocnicu, kde jeho mnísi sa starali nielen o telesné, ale aj o duchovné zdravie pacientov. Zomrel ako päťdesiatročný 1. januára 379.

Pre svojich mníchov zložil pravidlá, ktoré sú písané formou otázok a odpovedí (55 širších a 313 kratších pravidiel). Genialita jeho pravidiel, ktoré sú aktuálne aj v súčasnosti je v tom, že boli postavené na Svätom Písme¹². Podľa sv. Bazila mních je dokonalý kresťan, ktorý sa snaží žiť Evanjelium. Vo svojich pravidlách zdôrazňoval: lásku k Bohu,¹³ prebývanie v Božej prítomnosti,¹⁴ snahu zapáčiť sa mu vo všetkom: v hovorení, myslení, konaní,¹⁵ osobnú i spoločnú modlitbu,¹⁶ ktorú nazýval - nasledovaním na zemi anjelských chórov. Dával prednosť spoločnému životu pred samotárskym.¹⁷ Za vzor berie prvé kresťanské spoločenstvo v Jeruzaleme, kde nikto nič nenazýval svojím.¹⁸ Čo sa týka užívania vecí, kladie zlaté pravidlo: „Mierou užívania nech je potreba“.¹⁹ Kto zloží sľuby má sa chrániť pre Boha ako predmet, ktorý je Mu zasvätený. Od každého vyžaduje plnú, dokonalú a doživotnú poslušnosť.²⁰ Cieľom takého života je dosiahnutie zbožštenia, Bohopodobnosti²¹.

Na naše územie sa tieto ideály sv. Bazila dostávajú so šírením kresťanstva a misijnou činnosťou solúnskych bratov sv. Cyrila a Metoda, ktorí i sami žili týmto spôsobom života.²² V bývalom Uhorsku bol veľký počet monastýrov²³. V dobách tatárskych nájazdov bolo mnoho monastýrov zničených. Medzi najvýznamnejšie patrili monastýry v Krásnom Brode a na Bukovej Hôrke (17. st.).

Najstaršie písomné zmienky o krásnobrodskom monastýri siahajú do 14. storočia²⁴. Monastýr bol vo svojej histórii viackrát zničený a znovu obnovený. Až do 18. storočia bol drevený. Krásnobrodský monastýr sa preslávil divotvornou ikonou Presvätej Bohorodičky, známou tiež pod názvom „krásnobrodská ikona“²⁵ a odpustovými slávnosťami, na ktoré prichádzali pútnici zblízka i zďaleka. V 18. storočí tu bola filozoficko-teologická škola, ikonopisecká, kantorská škola²⁶ a prepisovali sa tu liturgické knihy²⁷. V roku 1614 sa v krásnobrodskom monastýri uskutočnil pokus o úniu s Rímom.²⁸ Po vzniku prešovskej eparchie, jej prvý biskup G. Tarkovič tam v roku 1821 prijal biskupskú vysviacku.²⁹

Až do 17. storočia sa mnísi žijúci podľa pravidiel sv. Bazila nenazývali baziliáni, ale iba jednoducho mnísi.³⁰ Jednotlivé monastýry boli nezávislé jeden na druhom³¹, podliehali právomoci miestneho biskupa, ktorý bol vyberaný spomedzi mníchov a mal aj titul archimandritu. Reforma zjednotenia baziliánskych monastýrov v poľsko-litovskom kráľovstve v 17. storočí do jedného Rádu sv. Bazila Veľkého, mala svoj vplyv i na život monastýrov pod Karpatami.³² V roku 1733, po smrti mukačevského biskupa J. Bizancia, došlo k zjednoteniu karpatských monastýrov mukačevského, bereznianskeho, imstičivského, zaričského a krásnobrodského a vytvoreniu jednej provincie Rádu sv. Bazila Veľkého.³³ Ihumen mukačevského monastýra sv. Mikuláša o. Gregor Bulko, OSBM sa stáva prvým protoihumenom s titulom archimandritu.³⁴ Vytvorená Provincia sv. Mikuláša Rádu sv. Bazila Veľkého aj naďalej podliehala právomoci miestneho biskupa a bola nezávislá od monastýrov či predstavených Rádu sv. Bazila Veľkého v poľsko-litovskom kráľovstve, reformovaného sv. Josafatom Kuncevičom (+1623) a neskôr reformou z roku 1882.³⁵

Významnou postavou karpatských baziliánov v 18. storočí bol protoihumen Joanikij Bazilovič, OSBM (+1821), ktorý sa usiloval o duchovnú obnovu mníšskeho života. Na základe pravidiel sv. Bazila Veľkého zložil mníšske pravidlá. O obnovu mníšskeho ideálu sa usiloval aj publikáciou určenou pre širokú verejnosť, ktorú vydal v Košiciach v r. 1802 pod názvom *Imago vitae monasticae*.³⁶

V roku 1856 sa uskutočnila vizitácia karpatských monastýrov biskupom Jozefom Gagancom (+1875),³⁷ ktorú nariadil pápež Pius IX.³⁸ pre povznesenie mníšskej disciplíny. Vladyka Gaganec zložil pre mníchov nové pravidlá³⁹, ktoré platili až do 1921 roku.

V tom roku sa začína reforma karpatských baziliánov za pomoci baziliánov z Haliče, ktorá trvala skoro 10 rokov. Táto reforma znamenala *exempciu* - vyňatie spod právomoci miestneho biskupa a zjednotenie do spoločného Rádu sv. Bazila Veľkého⁴⁰ s baziliánmi v Haliči,⁴¹ dovoľovala však zachovanie niektorých špecifik karpatského baziliánskeho mníšstva. Zaviedla do života mníchov niektoré prvky, cudzie východnému mníšstvu, preto narazila na odpor. Niektorí mnísi na protest opustili monastýry, iní zostali, avšak reformu neprijali.⁴² Tí, čo sa rozhodli prijať reformu, museli znovu absolvovať noviciát. Z podkarpatských monastýrov bola v roku 1932 dekrétom posv. Kongregácie vytvorená Provincia sv. Mikuláša.⁴³

V roku 1922 do monastýra na Černečej hore pri Mukačeve vstupuje aj neskorší prešovský biskup-mučeník Peter Gojdič, (+ 1960), ktorý prijal mníšske meno Pavel.

Po rozpade ČSR, územie Podkarpatskej Rusi pripadlo Maďarsku. Všetci mnísi nemadžarskej národnosti museli opustiť územie Podkarpatskej Rusi. Na územie Slovenska sa vrátili všetci baziliáni, ktorí mali občianstvo ČSR. Prešovský vladyka Pavel Gojdič im zveril správu zadlženej farnosti v Medzilaborciach, odkiaľ vyvíjali svoju činnosť.⁴⁴ Boli erigované nové monastýry v Trebišove (1944) a v Prešove (1947).⁴⁵ Baziliánski mnísi sa venovali okrem života modlitby a kontemplácie aj apoštolskej činnosti, misiám, duchovným cvičeniam, písanému slovu. Tento sľubný vývoj však netrval dlho. Už 22. 2. 1949, bol komunistickou mocou zrušený monastýr v Prešove.⁴⁶ Mnísi boli internovaní v koncentračných táboroch. O rok neskôr boli zlikvidované monastýry v Medzilaborciach a Trebišove.⁴⁷

Tradíciu baziliánskeho mníšstva v časoch totality udržiaval o. Marián Potáš, OSBM, ktorý napriek ťažkej dobe vychovával v tajnosti nové pokolenie baziliánov a sestier baziliánok. Tak položil základ súčasnej generácie baziliánov na Slovensku.

Uvoľnením spoločenských pomerov nastáva po roku 1989 obnova baziliánskeho mníšstva. Otcovia baziliáni pre nedostatok eparchiálnych kňazov spočiatku vypomáhali v administrácii gr. kat. farnosti (Čirč, Litmanová, Veľký Lipník, Čabiny, Krásny Brod, Míková). Obnovili odpustové slávnosti v Krásnom Brode (Zostúpenia Sv. Ducha, Pokrovu Presv. Bohorodičky, po beatifikácii hieromučeníka Pavla Gojdiča pribudla ďalšia odpustová slávnosť i na jeho sviatok), na Bukovej Hôrke (Zostúpenia Sv. Ducha, Premenenia Pána a Povýšenia sv. Kríža), a v Trebišove (Krista Kráľa). Začali vydávať mesačník Blahovistník.

Nakoľko bývalý monastýr v Prešove otcom baziliánom prinavrátený nebol, v roku 1991 bol zakúpený dom na ul. Vajanského 31 v Prešove. Po jeho rekonštrukcii a pribudovaní kaplnky, bol v roku 1994 slávnostne posvätený biskupom Jánom Hirkom. Začali sa slúžiť bohoslužby pre verejnosť. Prešovský monastýr sa stal sídlom Provincie Rádu sv. Bazila Veľkého na Slovensku.

Budova trebišovského monastýra bola prinavrátená a po rekonštrukcii znova plní svoju funkciu baziliánskeho monastýra.

V roku 2002 bol v blízkosti ruín starobylého monastýra v Krásnom Brode vybudovaný nový monastýr a v roku 2009 aj nový monastýrsky chrám.

Na dávnom odpustovom mieste na Bukovej Hôrke bol počas archieparchiálnej odpustovej slávnosti, dňa 11. 8. 2013 vladykom ThDr. Jánom Babjakom SJ, prešovským

arcibiskupom a metropolitom, posvätený novovybudovaný baziliánsky dom sv. Cyrila a Metoda. A o rok neskôr bola vyhlásená afiliácia monastyrského chrámu Povýšenia sv. Kríža na Bukovej Hôrke s bazilikou sv. Petra v Ríme. Túto afiliáciu slávnostne vyhlásil prešovský arcibiskup a metropolita ThDr. Ján Babjak, SJ počas archieparchiálnej odpustovej slávnosti Premenenia Pána 31.8.2014.

V súčasnosti má provincia sv. Cyrila a Metoda 4 monastyry (Prešov, Krásny Brod, Trebišov, a Kula v Srbsku). Otcovia robia duchovné obnovy pre sestry baziliánky, na pozvanie farárov či správcov farnosti prichádzajú na duchovné obnovy do farnosti s divotvornou ikonou krásnobrodскеj Bohorodičky, z krásnobrodského monastyra spravujú farnosť Miková s filiálkou Malá Poľana a odpustové miesto Buková Hôrka. V krásnobrodskom monastyre sa každú prvú sobotu v mesiaci konajú krásnobrodské soboty a 17. dňa v mesiaci modlitby za uzdravenie. V prešovskom monastyre sa od r. 2016 vykonáva služba exorcistu prešovskej archieparchie. V každom monastyre majú veriaci možnosť prísť k sv. tajomstvu pokánia, zúčastniť sa bohoslužieb a získať duchovné povzbudenie.

Poslaním baziliánskeho mníšstva je v prvom rade úsilie o neustále spojenie s Bohom skrze kontempláciu v osobnej modlitbe (*Isusova modlitba*, ku ktorej sa každý baziliánsky mních zaväzuje pri prijatí *Veľkého anjelského obrazu*)⁴⁸, v spoločnej modlitbe cirkevného pravidla, čítanie sv. Písma, čítanie diel sv. Bazila Veľkého a ďalších otcov Východnej Cirkvi. Snaha o napĺňanie ideálu sv. Bazila: mních = dokonalý kresťan. Ďalej je to služba blíznym v rôznych formách či v rámci spoločenstva či mimo neho, apoštolská činnosť. To, čo sa na západe nazýva charizmou, sv. Bazil nazýva formou slúženia.⁴⁹ Skrze úsilie o verné zachovávanie východných tradícií prispievať k jednote Cirkvi.

Erb Rádu sv. Bazila Veľkého

Erb Rádu sv. Bazila Veľkého je zložený z ohnivého stĺpa, čo symbolizuje plnosť lásky ako základný pilier v službe Bohu i blíznym. Nad ohnivým stĺpom je zobrazené slnko - symbol Spasiteľa - Životodárcu. V slnku je monogram Krista (písmena IXC), nad ktorým je kríž ako znak nasledovania. Celý znak je obklopený vencom z dvoch halúzok: dubovej a javorovej. Dubová vetva symbolizuje stálosť a moc v duchovnom raste a práci. Javorová vetva symbolizuje eschatologickú, večnú odmenu pre víťazov.

Spracoval: jeromonach Markijan M. Greško, OSBM

¹ ЮЛИАН КАТРИЙ, ЧСВВ *Наша християнська традиція*, Рим 1988, str. 74

² ПАВЛО АЛЛЯРД, *Св. Василій Великий*, Жовква 1933, стр. 12-13

³ ПАВЛО АЛЛЯРД, *Св. Василій Великий*, Жовква 1933, стр. 13

⁴ А.В. ПЕКАР, ЧСВВ, *Досконалий християнин*, New York, 1968. str. 19

⁵ ПАВЛО АЛЛЯРД, *Св. Василій Великий*, Жовква 1933, стр. 23-24

⁶ SMITH, B.D, *Saint Basil the Great*, London., 1879, str. 20

⁷ ПАВЛО АЛЛЯРД, *Св. Василій Великий*, Жовква 1933, стр. 24

⁸ ПАВЛО АЛЛЯРД, *Св. Василій Великий*, Жовква 1933, стр. 28

⁹ ПАВЛО АЛЛЯРД, *Св. Василій Великий*, Жовква 1933, стр. 32

¹⁰ ПАВЛО АЛЛЯРД, *Св. Василій Великий*, Жовква 1933, стр. 67

¹¹ А.В. ПЕКАР, ЧСВВ, *Досконалий християнин*, New York, 1968. str. 26

¹² SV. BAZIL VEĽKÝ, *Krátke pravidlá*, 1 PG 31

¹³ SV. BAZIL VEĽKÝ, *Širšie pravidlá*, 2 PG 31

¹⁴ SV. BAZIL VEĽKÝ, *Širšie pravidlá*, 5,3 PG 31

¹⁵ SV. BAZIL VEĽKÝ, *Širšie pravidlá*, 5,2 PG 31

¹⁶ SV. BAZIL VEĽKÝ, *Širšie pravidlá*, 37 PG 31

¹⁷ SV. BAZIL VEĽKÝ, *Širšie pravidlá*, 7 PG 31

-
- ¹⁸ SV. BAZIL VEĽKÝ, *Širšie pravidlá*, 35,3 PG 31
- ¹⁹ SV. BAZIL VEĽKÝ, *Krátke pravidlá*, 85 PG 31
- ²⁰ SV. BAZIL VEĽKÝ, *Krátke pravidlá*, 119 PG 31
- ²¹ SV. BAZIL VEĽKÝ, *Úvod k širším pravidlám*, PG 31
- ²² НАРИС ІСТОЇІ ВАСИЛІАНСЬКОГО ЧИНУ *In Analecta OSBM, Seria II, Rim 1992, str. 383*
- ²³ JONÁŠ ZÁBORSKÝ, *Dejiny kráľovstva Uhorského*, Bratislava 2012, str. 326
- ²⁴ СТЕПАН ПАП, *Історія Закарпаття*, Т II, Івано-Франківск 2002, стр. 152
- ²⁵ СТЕПАН ПАП, *Історія Закарпаття*, Т II, Івано-Франківск 2002, стр. 151
- ²⁶ Rogov. M. Алмаший, «Монастырские школы» в И. Поп, *Энциклопедия Подкарпатской Руси*, Ужгород, 2001, стр. 256.
- ²⁷ СТЕПАН ПАП, *Історія Закарпаття*, Т II, Івано-Франківск 2002, стр. 156
- ²⁸ J. Basilovits, *Brevis notitia foundationis Th. Koriathovits*, III, Cassoviae (Košice), 1799, str. 187
- ²⁹ НАРИСИ ІСТОРИЇ ЦЕРКВИ ЗАКАРПАТТЯ, Т II, *in ANALECTA OSBM*, Seria II, Secti I, Rim 1997, str. 373
- ³⁰ НАРИС ІСТОЇІ ВАСИЛІАНСЬКОГО ЧИНУ *In Analecta OSBM, Seria II, Rim 1992, str. 384*
- ³¹ А. В. ПЕКАР, ЧСВВ, *НАРИС ІСТОЇІ ЦЕРКВИ ЗАКАРПАТТЯ, Т III*. Ужгород, 2014, стор. 107
- ³² НАРИС ІСТОЇІ ВАСИЛІАНСЬКОГО ЧИНУ *In Analecta OSBM, Seria II, Rim 1992, str. 384*
- ³³ А. В. ПЕКАР, ЧСВВ, *НАРИС ІСТОЇІ ЦЕРКВИ ЗАКАРПАТТЯ, Т III*. Ужгород, 2014, стор. 102
- ³⁴ НАРИС ІСТОЇІ ВАСИЛІАНСЬКОГО ЧИНУ *In Analecta OSBM, Seria II, Rim 1992, str. 385*
- ³⁵ А. В. ПЕКАР, ЧСВВ, *НАРИС ІСТОЇІ ЦЕРКВИ ЗАКАРПАТТЯ, Т III*. Ужгород, 2014, стор. 111
- ³⁶ J. VAZILOVIČ, *Imago vitae monastica, Cassovie, 1802*
- ³⁷ НАРИС ІСТОЇІ ВАСИЛІАНСЬКОГО ЧИНУ *In Analecta OSBM, Seria II, Rim 1992, str. 388*
- ³⁸ А. В. ПЕКАР, ЧСВВ, *НАРИС ІСТОЇІ ЦЕРКВИ ЗАКАРПАТТЯ, Т III*. Ужгород, 2014, стор. 110
- ³⁹ *Правила Чина св. Василя Веикоого в Угорщині*, Львів 1858; Tieto pravidla však zložil o. A. Duchovnič – rogov. ANALECTA OSBM, X (1979) str. 379-387.
- ⁴⁰ А. В. ПЕКАР, ЧСВВ, *НАРИС ІСТОЇІ ЦЕРКВИ ЗАКАРПАТТЯ, Т III*. Ужгород, 2014, стор. 111
- ⁴¹ А. В. ПЕКАР, ЧСВВ, *НАРИС ІСТОЇІ ЦЕРКВИ ЗАКАРПАТТЯ, Т III*. Ужгород, 2014, стор. 118
- ⁴² А. В. ПЕКАР, ЧСВВ, *НАРИС ІСТОЇІ ЦЕРКВИ ЗАКАРПАТТЯ, Т III*. Ужгород, 2014, стор. 118
- ⁴³ НАРИС ІСТОЇІ ВАСИЛІАНСЬКОГО ЧИНУ *In Analecta OSBM, Seria II, Rim 1992, str. 393-399*
- ⁴⁴ НАРИС ІСТОЇІ ВАСИЛІАНСЬКОГО ЧИНУ *In Analecta OSBM, Seria II, Rim 1992, str. 482 -484*
- ⁴⁵ НАРИС ІСТОЇІ ВАСИЛІАНСЬКОГО ЧИНУ *In Analecta OSBM, Seria II, Rim 1992, str. 487*
- ⁴⁶ НАРИС ІСТОЇІ ВАСИЛІАНСЬКОГО ЧИНУ *In Analecta OSBM, Seria II, Rim 1992, str. 491*
- ⁴⁷ НАРИС ІСТОЇІ ВАСИЛІАНСЬКОГО ЧИНУ *In Analecta OSBM, Seria II, Rim 1992, str. 492*
- ⁴⁸ *Послідованіє Великаго і Ангельскаго образа*, Жовква, 1936, стр. 22.
- ⁴⁹ SV. BAZIL VEĽKÝ, *Širšie pravidlá*, 38; KP 160, PG 31